

ISSN: 2181-9416

ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ

ВЕСТНИК ЮРИСТА * LAWYER HERALD

ҲУҚУҚИЙ, ИЖТИМОИЙ, ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ЖУРНАЛ

CYBERLENINKA

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

ISSN 2181-9416
Doi Journal 10.26739/2181-9416

ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ

4 СОН, 1 ЖИЛД

ВЕСТНИК ЮРИСТА

НОМЕР 4, ВЫПУСК 1

LAWYER HERALD

VOLUME 4, ISSUE 1

TOSHKENT-2021

ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ
ҳуқуқий, ижтимоий, илмий-амалий журнали
№4 (2021) DOI <http://dx.doi.org/10.26739/2181-9416-2021-4>

Бош муҳаррир:
Рабиев Шерзод Миржалилович

Адлия вазирлиги қошидаги
Юристар малакасини ошириш
маркази директори

Бош муҳаррир ўринбосари:
Отажонов Аброржон Анварович

Адлия вазирлиги қошидаги
Юристар малакасини ошириш
маркази директори ўринбосари
юридик фанлари доктори, профессор

ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ
ҳуқуқий, ижтимоий, илмий-амалий журнали
ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:

Окюлов Омонбой

*Юристар малакасини ошириш маркази
профессори, юридик фанлар доктори,
профессор, Ўзбекистон Республикасида хизмат
кўрсатган юрист*

Саидова Лола Абдувахидовна

*Юристар малакасини ошириш маркази
профессори, юридик фанлар доктори*

Тошев Бобокул Норқобилович

*Юристар малакасини ошириш маркази
кафедра мудири, юридик фанлар доктори*

Мамасиддиқов Музаффаржон Мусажонович

*Ўзбекистон Республикаси Бош прокуратураси
Академияси бошлигининг ўринбосари*

Отахонов Фозилжон Хайдарович

*Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси
ҳузуридаги қонунчилик муаммолари ва
парламент тадқиқотлари институтининг
директори, юридик
фанлар доктори, доцент*

Баймолдина Зауреш Ҳамитовна

*Қозғистон Республикаси Олий Суди
Академияси ректори, юридик фанлари номзоди*

Годунов Валерий Николаевич

*Белорус давлат университети ўқув муассасаси
"Судьялар, прокуратура, суд ва адлия
муассасалари ходимларини қайта тайёрлаш ва
малакасини ошириш институти" директори,
юридик фанлари доктори, профессор*

Масъул котиб:

Раҳманов Шухрат Наимович

*Юристар малакасини ошириш маркази
кафедра мудири, юридик фанлар номзоди*

Саҳифаловчи: Халиков Миртоҳир Мирзакирович

Контакт редакции журнала:

100001, город Ташкент, улица Катта Дархон, 6.
WEB: yuristjournal.uz
E-mail: info@yuristjournal.uz
yuristjournal@gmail.com
Телефон: (+99871) 2345345

Contact Editorial Staff

100001, Katta Darhon str. 6, Tashkent, Uzbekistan
WEB: yuristjournal.uz
E-mail: info@yuristjournal.uz
yuristjournal@gmail.com
Telephone: (+99871) 2345345

**Общественно-правовой и научно-практический журнал
ВЕСТНИК ЮРИСТА**

№4 (2021) DOI <http://dx.doi.org/10.26739/2181-9416-2021-4>

**Главный редактор:
Рабиев Шерзод Миржалилович**

Директор Центра повышения квалификации юристов при Министерстве юстиции

**Заместитель главного редактора:
Отажонов Абдоржон Анварович**

Первый заместитель директора Центра повышения квалификации юристов при Министерстве юстиции, доктор юридических наук, профессор

**РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ:
Общественно-правовой и научно-практический журнал
ВЕСТНИК ЮРИСТА**

Окюлов Омонбой

Профессор Центра повышения квалификации юристов, доктор юридических наук, профессор, Заслуженный юрист Республики Узбекистан

Саидова Лола Абдувахидовна

Профессор Центра повышения квалификации юристов, доктор юридических наук

Тошев Бобокул Норқобилович

Заведующий кафедрой Центра повышения квалификации юристов, доктор юридических наук

Мамасиддиқов Музаффаржон Мусажонович

Заместитель начальника Академии Генеральной прокуратуры Республики Узбекистан

Отахонов Фозилжон Хайдарович

Директор Института проблем законодательства и парламентских исследований при Олий Мажлисе Республики Узбекистан, доктор юридических наук, доцент

Баймолдина Зауреш Хамитовна

Ректор Академии правосудия при Верховном Суде Республики Казахстан, кандидат юридических наук

Годунов Валерий Николаевич

Директор учреждения образования "Институт переподготовки и повышения квалификации судей, работников прокуратуры, судов и учреждений юстиции Белорусского государственного университета", доктор юридических наук, профессор

**Масъул котиб:
Рахманов Шухрат Наимович**

Заведующий кафедрой Центра повышения квалификации юристов, кандидат юридических наук

Верстка: Халиков Миртохир Мирзакирович

Контакт редакции журнала:
100001, город Ташкент, улица Катта Дархон, 6.
WEB: yuristjournal.uz
E-mail: info@yuristjournal.uz
yuristjournal@gmail.com
Телефон: (+99871) 2345345

Contact Editorial Staff
100001, Katta Darhon str. 6, Tashkent, Uzbekistan
WEB: yuristjournal.uz
E-mail: info@yuristjournal.uz
yuristjournal@gmail.com
Telephone: (+99871) 2345345

**Public, legal and scientific-practical journal of
LAWYER HERALD
№4 (2021) DOI <http://dx.doi.org/10.26739/2181-9416-2021-4>**

**Chief Editor:
Rabiyev Sherzod Mirjalilovich**

Director of the Lawyers' Training Center
under the Ministry of Justice

**Deputy Chief Editor:
Otajonov Abrorjon**

First Deputy Director of the Lawyers' Training
Center under the Ministry of Justice, Doctor of
Law Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD

**Public, legal and scientific-practical journal of
LAWYER HERALD**

Oqyulov Omonboy

*Professor at the Lawyers' Training Center, Doctor
of Law Sciences, Professor, Honored Lawyer of
the Republic of Uzbekistan*

Saidova Lola

*Professor at the Lawyers' Training Center,
Doctor of Law Sciences*

Toshev Bobokul

*Head of the Department at the Lawyers' Training
Center, Doctor of Law Sciences*

Mamasiddikov Muzaffarjon

*Deputy Head of the Academy of the General
Prosecutor's office of the Republic of Uzbekistan*

Otaxonov Foziljon

*Director of the Legislation and Parliamentary
Research Institute under the Oliy Majlis of the
Republic of Uzbekistan
Doctor of the Science of Law, Associate Professor*

Baymoldina Zauresh

*Rector of the Academy of Justice at the Supreme
Court of the Republic of Kazakhstan, Candidate of
Legal Sciences*

Godunov Valeriy

*Director of the educational institution «Institute
for retraining and advanced training of judges,
employees of the prosecutor's office, courts
and justice institutions of the Belarusian State
University», Doctor of Law Sciences, Professor*

**Executive Editor:
Rakhmanov Shukhrat**

*Head of the Department at the Lawyers' Training
Center, Candidate of Juridical Science*

Pagemaker: Khalikov Mirtokhir

Контакт редакции журнала:

100001, город Ташкент, улица Катта Дархон, 6.
WEB: yuristjournal.uz
E-mail: info@yuristjournal.uz
yuristjournal@gmail.com
Телефон: (+99871) 2345345

Contact Editorial Staff

100001, Katta Darhon str. 6, Tashkent, Uzbekistan
WEB: yuristjournal.uz
E-mail: info@yuristjournal.uz
yuristjournal@gmail.com
Telephone: (+99871) 2345345

МУНДАРИЖА

КОНСТИТУЦИЯВИЙ ҲУҚУҚ. МАЪМУРИЙ ҲУҚУҚ
МОЛИЯ ВА БОЖХОНА ҲУҚУҚИ

1. ОТАХОНОВ Фозилжон Хайдарович РОЛЬ ОЛИЙ МАЖЛИСА В ДОСТИЖЕНИИ НАЦИОНАЛЬНЫХ ЦЕЛЕЙ И ЗАДАЧ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ.....	8
2. ФАЙЗИЕВ Олим Раимкулович ДАВЛАТ ОРГАНЛАРИ ВА ТАШКИЛОТЛАРИНИНГ МУРОЖААТЛАР БИЛАН ИШЛОВЧИ ТАРКИБИЙ БЎЛИНМАЛАРИ ФАОЛИЯТИНИ ЯНАДА ТАКОМИЛЛАШТИРИШ МАСАЛАЛАРИ.....	17
3. РАХИМОВ Дилмуроджон Гуломжон ўғли ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИДА ДАВЛАТ ХИЗМАТИНИ БОШҚАРИШ ТИЗИМИНИНГ ТАШКИЛИЙ-ҲУҚУҚИЙ АСОСЛАРИ.....	25

ФУҚАРОЛИК ҲУҚУҚИ. ТАДБИРКОРЛИК ҲУҚУҚИ.
ОИЛА ҲУҚУҚИ. ХАЛҚАРО ХУСУСИЙ ҲУҚУҚ

4. РЎЗИНАЗАРОВ Шухрат Нуралиевич РАҚАМЛИ ТРАНСФОРМАЦИЯЛАШУВ ШАРОИТИДА ТАДБИРКОРЛИК ҚОНУН ХУЖЖАТЛАРИНИНГ ЭЛЕКТРОН ДАСТУРИЙ ТАЪМИНОТИНИ ИНТЕГРАЦИЯ ҚИЛИШ ИСТИҚБОЛЛАРИ.....	34
5. САДУЛЛАЕВ Қудрат Юсуббаевич ХАЛҚАРО ХУСУСИЙ ҲУҚУҚДА ЖИСМОНИЙ ШАХСНИНГ ҲУҚУҚЛАРИНИ ҲИМОЯ ҚИЛИШДА ВАСИЙЛИК ВА ҲОМИЙЛИКНИНГ БЕЛГИЛАНИШИ.....	43
6. РАХИМОВ Баҳром Рустамович ИНВЕСТИЦИЯ НИЗОСИНИ БОШЛАШНИНГ ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ҚОНУНЧИЛИГИГА МУВОФИҚ ҲУҚУҚИЙ АСОСЛАРИ	
7. ЖОЛДАСОВА Шахноза Батировна ХАЛҚАРО ХУСУСИЙ ҲУҚУҚДА ЧЕТ ЭЛ ҲУҚУҚИНИ ҚЎЛЛАШНИ РАД ЭТИШНИНГ ҲУҚУҚИЙ АСОСЛАРИ.....	55
8. ХУДАЙБЕРДИЕВА Гулнора Аманмуродовна ЎЗБЕКИСТОН МУСТАҚИЛЛИГИ ЙИЛЛАРИДА МУАЛЛИФЛИК ҲУҚУҚИ ВА ТУРДОШ ҲУҚУҚЛАРГА ОИД ҚОНУНЧИЛИКНИНГ ШАКЛЛАНИШИ ВА РИВОЖЛАНИШИНИНГ ХУСУСИЯТЛАРИ.....	63

МЕҲНАТ ҲУҚУҚИ. ИЖТИМОИЙ ТАЪМИНОТ ҲУҚУҚИ

9. ҲАМРОҚУЛОВ Баҳодир Мамашарифович МУДДАТЛИ МЕҲНАТ ШАРТНОМАСИ: НАЗАРИЙ ВА АМАЛИЙ МУАММОЛАР.....	69
10. РАХИМОВ Мирёқуб Актамович COVID-19ГА ҚАРШИ ЭМЛАШ ВА ХОДИМ ҲУҚУҚЛАРИ.....	75

**ЖИНОЯТ ҲУҚУҚИ, ҲУҚУҚБУЗАРЛИКЛАРНИНГ ОЛДИНИ ОЛИШ
КРИМИНОЛОГИЯ. ЖИНОЯТ-ИЖРОИЯ ҲУҚУҚИ**

11. ҚАЛАНДАРОВ Максуд Махмудович ҚУРОЛ, ЎҚ-ДОРИЛАР, ПОРТЛОВЧИ МОДДАЛАР ЁКИ ПОРТЛАТИШ ҚУРИЛМАЛАРИНИНГ ҒАЙРИҚОНУНИЙ МУОМАЛАСИ УЧУН ЖАВОБГАРЛИК ТЎҒРИСИДАГИ ГЕРМАНИЯ ВА ЎЗБЕКИСТОН ЖИНОЯТ ҚОНУНЧИЛИКЛАРИНИНГ ҚИЁСИЙ ТАҲЛИЛИ.....	82
12. ИБРОҲИМОВ Жамшид Абдуғофур ўғли ҚЎПОРУВЧИЛИК ОБЪЕКТИНИНГ ЖИНОЯТ-ҲУҚУҚИЙ ТАВСИФИ: ТЕРРОРЧИЛИК ХУСУСИЯТИГА ЭГА ЖИНОЯТ СИФАТИДА.....	88
13. ХАМЗАЕВ Дилавер Дилшод угли ТРАНСНАЦИОНАЛЬНЫЕ ФИНАНСОВЫЕ ПРЕСТУПЛЕНИЯ: ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ВОПРОСЫ	94

**ЖИНОЯТ ПРОЦЕССИ. КРИМИНАЛИСТИКА,
ТЕЗКОР-ҚИДИРУВ ҲУҚУҚ ВА СУД ЭКСПЕРТИЗАСИ**

14. ТАДЖИБАЕВА Дилдора Абдурахимовна ПЕНИТЕНЦИАР РЕЦИДИВ ПРОФИЛАКТИКАСИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ	
15. ҚУРБОНОВ Дилшоджон Махамадалиевич ТЕРГОВГА ҚАДАР ТЕКШИРУВ ЖАРАЁНИДА ҚОНУНИЙЛИКНИ ТАЪМИНЛАШ	109

ХАЛҚАРО ҲУҚУҚ ВА ИНСОН ҲУҚУҚЛАРИ

16. РАХМАНОВ Шухрат Наимович, ХАМДАМОВА Фируза Уразалиевна УЗБЕКИСТАН КАК ПОЛНОПРАВНЫЙ СУБЪЕКТ МЕЖДУНАРОДНОГО ПРАВА.....	115
17. САИДОВ Олим Чорикулович МАҲКУМЛАРНИ ТОПШИРИШ ИНСТИТУТИНИНГ ХАЛҚАРО-ҲУҚУҚИЙ ТАРТИБГА СОЛИНИШИ	126
18. САФАРОВА Шахло Пулатовна ИНСОН ҲУҚУҚЛАРИГА ОИД ТАЪЛИМНИ ШАКЛЛАНТИРИШ ВА РИВОЖЛАНТИРИШДА ХАЛҚАРО УНИВЕРСАЛ ТАШКИЛОТЛАРНИНГ ИШТИРОКИ.....	132

ТАҚРИЗЛАР

19. РАХМАНОВ Шухрат Наимович ОТЗЫВ НА МОНОГРАФИЧЕСКОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ ХАМДАМОВОЙ ФЕРУЗЫ, МИРХАМИДОВОЙ МАХИННОРЫ «ПРАВА ЖЕНЩИН: МЕЖДУНАРОДНЫЕ СТАНДАРТЫ И НАЦИОНАЛЬНОЕ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВО РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН»	143
--	-----

ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ ВЕСТНИК ЮРИСТА LAWYER HERALD

**ЖИНОЯТ ҲУҚУҚИ, ҲУҚУҚБУЗАРЛИКЛАРНИНГ ОЛДИНИ ОЛИШ.
КРИМИНОЛОГИЯ. ЖИНОЯТ-ИЖРОИЯ ҲУҚУҚИ**

ҚАЛАНДАРОВ Максуд Махмудович

Ўзбекистон Республикаси ИИВ Академияси

Жиноят ҳуқуқи кафедраси доценти, юридик фанлар номзоди, доцент

E-mail: m.qalandarov@mail.ru

ҚУРОЛ, ЎҚ-ДОРИЛАР, ПОРТЛОВЧИ МОДДАЛАР ЁКИ ПОРТЛАТИШ ҚУРИЛМАЛАРИНИНГ ҒАЙРИҚОНУНИЙ МУОМАЛАСИ УЧУН ЖАВОБГАРЛИК ТЎҒРИСИДАГИ ГЕРМАНИЯ ВА ЎЗБЕКИСТОН ЖИНОЯТ ҚОНУНЧИЛИКЛАРИНИНГ ҚИЁСИЙ ТАҲЛИЛИ

For citation (иқтибос келтириш учун, для цитирования): ҚАЛАНДАРОВ М.М. Қурол, ўқ-дорилар, портловчи моддалар ёки портлатиш қурилмаларининг ғайриқонуний муомаласи учун жавобгарлик тўғрисидаги Германия ва Ўзбекистон жиноят қонунчиликлариининг қиёсий таҳлили // Юрист ахборотномаси – Вестник юриста – Lawyer herald. № 4 (2021). Б. 82-92.

4 (2021) DOI <http://dx.doi.org/10.26739/2181-9416-2021-4-11>

АННОТАЦИЯ

Мақолада Германия Федератив Республикасининг жиноят қонунчилиги ва хорижий олимларнинг бу борада олиб борган тадқиқот ишлари асосида қурол, ўқ-дорилар, портловчи моддалар ёки портлатиш қурилмаларининг ғайриқонуний муомаласи учун жиноий жавобгарлик масалалари ҳамда уларнинг Ўзбекистон қонунлари билан ҳуқуқий жиҳатдан қиёсий таҳлили баён қилинган. Шунингдек, қиёсий таҳлиллар натижасида ушбу мамлакатларнинг бу борадаги масалаларни ҳал этиш бўйича қонуний ечимларининг ўзаро мутаносиблиги юзасидан фикрлар юритилган.

Калит сўзлар: ҳуқуқий тизим, қонун, ижтимоий муносабатлар, ғайриқонуний муомала, озодлиқдан маҳрум қилиш.

ҚАЛАНДАРОВ Максуд Махмудович

Доцент кафедрасы “Уголовное право” Академии МВД Республики Узбекистан, кандидат

юридических наук, доцент,

E-mail: m.qalandarov@mail.ru

СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ УГОЛОВНОГО ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА ГЕРМАНИИ И УЗБЕКИСТАНА ОБ ОТВЕТСТВЕННОСТИ ЗА НЕЗАКОННЫЙ ОБОРОТ ОРУЖИЯ, БОЕПРИПАСОВ, ВЗРЫВЧАТЫХ ВЕЩЕСТВ ИЛИ ВЗРЫВНЫХ УСТРОЙСТВ

АННОТАЦИЯ

В статье рассматривается сравнительно-правовой анализ на основе изучения уголовной ответственности за незаконный оборот оружия, боеприпасов, взрывчатых веществ или взрывных устройств предусмотренных в уголовном законодательстве Федеративной Республики Германии и Узбекистана, а также научных исследований зарубежных учёных по этой проблематике. Вместе с этим, излагается авторское мнение по взаимообусловленности законодательных решений по этой проблематике в этих государствах.

Ключевые слова: незаконный оборот, оружие, взрывчатые вещества, взрывное устройство, правовая система, закон, общественные отношения, незаконный оборот, лишение свободы.

KALANDAROV Maksud

Associate Professor of the Department of Criminal Law of
the Academy of the MIA of the Republic of Uzbekistan,
Candidate of Legal Sciences, Associate Professor
E-mail: m.qalandarov@mail.ru

COMPARATIVE ANALYSIS OF THE CRIMINAL LAWS OF GERMANY AND UZBEKISTAN ON LIABILITY FOR ILLEGAL TRAFFICKING OF WEAPONS, AMMUNITION, EXPLOSIVES OR EXPLOSIVE DEVICES

ANNOTATION

The article deals with the comparative legal analysis on the basis of the study of criminal responsibility for illegal trafficking of weapons, ammunition, explosives or explosive devices provided in the criminal laws of the Federal Republic of Germany and Uzbekistan, as well as scientific research of foreign scientists on this issue. Additionally, as a result of comparative analysis, opinions were expressed on the compatibility of legal solutions of these countries to address issues in this area.

Keywords: legal system, law, social relations, illegal trafficking, imprisonment.

Қуролли жиноятчилик ва қуролнинг ғайриқонуний муомаласи дунёнинг деярли барча давлатлари учун оддий жиноий ҳодиса бўлиб ҳисобланади [1, Б.72]. Шу боисдан ҳам уларнинг ижтимоий хавфлилиги жамият учун ижтимоий жиҳатдан ўта хавфли ва сезиларли оқибатларни келтириб чиқаради. Шундай экан, қурол билан муомала қилишни тартибга солиш ва уларнинг ғайриқонуний муомаласига қарши курашиш соҳасидаги айрим хорижий мамлакатларнинг қонунчилигини Ўзбекистон қонунлари билан ҳуқуқий жиҳатдан қиёсий таҳлил қилиш муҳим аҳамият касб этади. Чунки, деярли барча давлатлар қонунчилигида қурол ёрдамида жиноят содир этиш ёки қуролнинг ғайриқонуний муомаласига қарши курашиш учун жиноий жавобгарлик назарда тутилган нормалар мавжуд экани эътиборни ўзига жалб этади.

Шу боисдан қурол, ўқ-дорилар, портловчи моддалар ёки портлатиш қурималарининг ғайриқонуний муомаласи учун жавобгарлик тўғрисидаги миллий қонунчиликни янада такомиллаштириш ва унинг самарадорлигини оширишда хорижий тажриба, жумладан, битта романо-герман ҳуқуқ оиласига мансуб бўлган Германия ва Ўзбекистон жиноят қонунчилигининг қиёсий таҳлил қилиш тадқиқотимиз учун алоҳида аҳамият касб этади.

1871 йил 15 май куни қабул қилинган Германия Федератив Республикаси Жиноят кодекси [2] (кейинги ўринларда ГФР ЖК деб юритилади) дунёда кодекс шаклида тузилган жиноят қонунлари мажмуаси деб тан олингани билан эътиборга молик. Ушбу қонунда қуролнинг ғайриқонуний муомаласи билан боғлиқ жиноятлар учун жавобгарликни белгиловчи нормалар унча ҳам кўп эмас. Чунки, бундай турдаги ҳуқуқий муносабатлар Германияда Франция қонунчилиги каби маъмурий қонунчилик ва бошқа қонунлар билан тартибга солинади (муҳофаза қилинади) [3,

Б.201]. Ўзбекистонда эса бу муносабатлар фақат жиноят ва маъмурий қонунчиликлар билан тартибга солинади. Шунингдек, Ўзбекистон Республикасининг “Қурол тўғрисида”ги Қонунининг 43-моддасида “Қурол тўғрисидаги қонунчиликни бузганликда айбдор шахслар белгиланган тартибда жавобгар бўлади” деб кўрсатилган. Қонундаги мазкур норма умумий хусусиятга эга бўлиб юридик жавобгарликнинг ҳар қандай тури, яъни жиноят, фуқаровий ва маъмурий ҳуқуқбузарликнинг келиб чиқишига қараб ҳар қандай жавобгарликка тортиш мумкин эканидан дарак беради.

Таҳлиллар Германияда қурол, ўқ-дорилар, портловчи моддалар ёки портлатиш қурилмарининг ғайриқонуний муомаласига нисбатан тақиқлар алоҳида қонунлар билан ўрнатилган бўлиб жиноий жавобгарлик ҳам улар жумласига киради.

Яна бир эътиборли жиҳати шундан иборатки, Германияда қурол билан қонуний муомала қилиш “Қурол тўғрисида”ги Қонун билан тартибга солинади. Мазкур қонун дастлаб 1891 йилда қабул қилинган бўлиб, унда асосан қурол муомаласи устидан назорат ўрнатишнинг давлат стандарти белгиланган. Аммо, у ўзига хос камчиликларга ҳам эгадир, яъни қуролга эгалик қилувчи шахсларнинг ҳуқуқлари белгиланмаган [4, Б.96].

Қуролга эгаллик қилишни муайян чеклови тўғрисидаги биринчи қонун 1928 йилда қабул қилинган бўлиб, унга мувофиқ, қурол ва ўқ-дориларни сотиш фақат сотиб олувчи шахсда уларни сотиб олиш ҳуқуқини берувчи тегишли рухсатномаси бўлган тақдирда амалга ошириш белгиланган. Энг муҳими тегишли рухсатномага эга бўлмаган шахсларга қурол ва ўқ-дориларни сотиш тақиқланганини таъкидлаш ўринлидир.

В.П. Алёхин, Н.Г.Ситько ва В.А.Славинскийлар таъкидлашича, ушбу даврда, яъни биринчи жаҳон урушидан кейин фуқароларнинг эгалигида давлат томонидан қайд этилмаган 1 млн. дона ўқотар қуроллар мавжуд бўлган [4, Б.97]. Кейинги босқичларда, яъни 1938 ва 1968 йилларда қабул қилинган яна бир қатор “техник” қонунлар, яъни 1928 йилда қабул қилинган қонунни тўлдиришига хизмат қилган. Орадан бир оз муддат ўтганида, яъни 1972 йилда қабул қилинган “Қурол тўғрисида”ги Қонун билан бевосита антитеррористик хусусиятга эга бўлган масалага ҳуқуқий ечим топилган бўлиб, унга кўра одамлар ҳар қандай турдаги фуқаролар фойдаланиши мумкин бўлган қуролларни бирон-бир чекловсиз сотиб олиш ҳуқуқига эга бўлдилар. Шу ўринда мазкур қонун билан порох (портловчи модда)ни фуқароларга сотишга тақиқ ўрнатилганини ҳам алоҳида қайд этиш лозим.

Хорижий давлатлар жиноят қонунчилиги ва суд-тергов амалиётини таҳлил қилган олимлар Германия полициясининг маълумотларига таянган ҳолда таъкидлашларига қарганда, XX асрнинг 90-йилларида Германия давлати фуқароларининг қўлида 30 млн дона қуроллар мавжуд бўлиб, шундан бор йўғи учдан бир қисми қонуний сотиб олинган бўлиб, расман қайд этилган [5, Б.22]. 20 млн.га яқин қуролларнинг ғайриқонуний муомалада бўлганлиги эса, мазкур давлат фуқароларининг қонунга итоатсизлиги билан эмас, балки бутун Европа иттифоқнинг бош оғриғи бўлган Африка ва Яқин Шарқдан кўп миқдорда муҳожирларнинг кириб келиши бу турдаги жиноятларнинг ўсишига сабаб бўлмоқда [4, Б.97].

Эътиборли жиҳати шундаки, Германия ҳуқуқ тартибот органларининг маълумотларига кўра зўравонлик жиноятлари (босқинчилик) натижасида жабр кўрганларнинг 89,6 %, қасддан одам ўлдириш жиноятнинг 75 % қўлларида қонуний саклаб келаётган ўқотар қуроллардан (*зарурий мудофаа тарзида*) фойдалана олмаганлик оқибатида рўй берган. Бошқа турдаги жиноятларда деярли умуман ўқотар қуролдан фойдаланилмаган, яъни умумий жиноятчилик кўрсаткичида ўқотар қуролдан фойдаланиб содир этилган жиноят салмоғи 1,6 % ташкил этади [6]. Ушбу кўрсаткич бошқа давлатлардаги кўрсаткичга нисбатан унча ҳам юқори эмас деган хулосага асос бўла олади. Мисол учун АҚШда Германия каби фуқароларга қуролларнинг эркин савдо қилиш ҳуқуқи берилган бўлса-да, аммо АҚШда қуролдан фойдаланиб содир этилган жиноятлар салмоғи анча юқори, жумладан расмий статистик маълумотларига кўра, 2012 йил АҚШда ўқотар қуролдан фойдаланиб 67,8 % қасддан одам ўлдириш, 41,3% талончилик ва 21,2% оғирлаштирувчи ҳолатларда ҳужум қилиш орқали зўравонлик жиноятларини содир этилган [7].

Германияда қуролдан фойдаланган ҳолда жиноят содир этиш ва қуролни ғайриқонуний

муомаласи билан боғлиқ жиноятларнинг бундай статистик ҳолатининг сабаби сифатида И.И.Бикеевнинг бу борада билдирган фикрига [8, Б.260-261] шубҳасиз қўшилган ҳолда, айнан унинг фикрига ўхшаш тарзда қуйидагиларни баён қилмоқчимиз. Авваломбор Олмонларнинг миллий хусусиятига назар ташласак, уларнинг руҳияти табиатан сокин, шу боисдан бирор бир қарор қабул қилишда босиқлик билан ҳар томонлама ўйлаб ёндошувчан инсонлар сирасига қирадилар, пухта ўйлаб иш юритадилар, ҳаттоки, ўзлари содир этаётган ёки содир этиши лозим бўлган ижтимоий хавфли қилмишни қандай салбий оқибат билан яқунланишини ва унинг моҳиятини чуқур англаб иш тутишга ҳаракат қиладилар (олмонча ҳисоб-китоб). Доимо хушёрликка қатъий амал қилган ҳолда ижобий натижага эришишган одатланган олман халқидан айримлари ахён-ахёнда уларнинг шошма-шошарликка йўл қўйиши оқибатида жиноятга қўл уриши мумкин эканини ҳам кайд этмасликни иложи йўқ деб ҳисоблаймиз.

Шу ўринда таъкидлаш жоизки, XX асрнинг охирлари ва XXI асрнинг дастлабки йилларида Шарқий Европа ва Прибалтика давлатларидан контрабанда йўли билан кириб келаётган қуроллар оқимининг олдини олиш мақсадида Германияда 2002 йил апрель ойида қабул қилинган қонун биланқуролга эгалик қилиш тартиб-таомиллари янада кучайтирган. Мазкур қонунга мувофиқ, фуқаролар томонидан қуролни сотиб олиш ёши кўтарилди, яъни 18 ёш эмас 21 ёш деб белгиланди. Қурол олиб юришга эса фақат тўлиқ моделдаги тўпончаларни махфий тартибда махсус ғилофларда сақлаш йўлга қўйилди. Шунингдек, олмон полициясига жиноятчиларнинг “классик” қуроли деб атайдиган насосли (помповое) қуролларни сотиш тақиқланди.

М.В.Лиджиев таъкидлаганидек, Германияда қуролга ғайриқонуний эгалик қилиш чекловини белгиловчи қонунлар Европада энг қатъий қонунлардан бири ҳисобланади [9, Б.615]. Зеро, ҳарбий намунадаги ўқ-дориларни ғайриқонуний сақлаганлик учун тайинланадиган минимал жазо, мисол 7,62 НАТО русумли бир дона ўқ-дори (патрон)ни ғайриқонуний сақлаганлик учун *бир йилгача озодликдан маҳрум қилиш* жазоси белгиланади.

ГФР Жиноят кодексидаги мазкур масалага оид норма таҳлилига ўтадиган бўлсак, қуролларнинг ғайриқонуний муомаласи учун жиноий жавобгарлик қуйидаги жиноий қилмишларга белгиланганига гувоҳ бўламиз.

ГФР Жиноят кодексида ҳам алоҳида ҳолларда қилмишни содир этишда шахснинг ёнида қуролнинг мавжудлиги (қўлланмаган тақдирда ҳам) жиноятни квалификация қилишга бевосита таъсир этувчи белги сифатида қаралиши кўзга ташланади. Фикримизга далил сифатида, ГФР ЖКнинг 121§ – Маҳкумлар исёнини мисол қилиб келтириш мумкин. Унга кўра, агар маҳкумлар бир жойга тўпланиб, қуролланиб, бошқа бир маҳкумнинг қочишини ташкиллаштиришга кўмаклашадиган бўлса, унда ушбу параграфнинг биринчи қисми бўйича уларга нисбатан *уч йилдан беш йилгача озодликдан маҳрум этиш* жазоси тайинланиши мумкин. Ўқотар қуролнинг мавжудлигида эса ушбу параграфнинг учинчи қисми бўйича уларга нисбатан *олти ойдан ўн йилгача озодликдан маҳрум қилиш* жазоси тайинланади. Фикримизча, Ўзбекистон Республикаси Жиноят кодексида айнан шунга ўхшаш турдаги жиноятлар учун жиноий жавобгарлик бошқача тарзда белгиланган. Хусусан, Ўзбекистон Республикаси ЖКнинг 220-моддасига мувофиқ, агарда озодликдан маҳрум қилиш жазосини ўтаётган шахснинг маҳкумларни террор қилиш ёки маъмурият вакилларига ҳужум қилишда, шунингдек, бундай мақсадларда жиноий гуруҳлар ташкил қилиш ёки шундай гуруҳлар ташкил фаолиятида фаол қатнашишда ифодаланадиган озодликдан маҳрум қилиш жазосини ижро этиш ишини издан чиқариш жиноий қилмиши учун *уч йилдан беш йилгача озодликдан маҳрум қилиш*, мазкур модданинг иккинчи қисми бўйича эса *беш йилдан ўн йилгача озодликдан маҳрум қилиш* жазоси тайинланади. Ёинки, Ўзбекистон ЖКнинг 222-моддасида қамоқдан ёки қўриқлов остидаги сақлаш жойидан қочиш жиноятини содир этган шахсга мазкур норманинг биринчи қисми бўйича *беш йилгача озодликдан маҳрум қилиш*, иккинчи қисми бўйича эса *беш йилдан саккиз йилгача озодликдан маҳрум қилиш* жазоси тайинланиши мумкин [10]. Кўриниб турибдики, ушбу иккала модданинг таркибий тузилишида “қурол ёки ўқотар қуролнинг мавжудлиги ёки уларнинг қўлланилиши” конструктив ёки квалификация қилиш белгиси сифатида белгиланмаган. Аммо, Ўзбекистон ва ФРГ жиноят қонунчилиги бўйича бу турдаги жиноятлар учун жазо тури ва миқдорлари деярли бир хил эканлигини пайқаш қийин эмас.

Бундан ташқари, Германия жиноят қонунчилигига кўра қуролнинг қўлланилишидан қатъий

назар ўғрилиқ ёки босқинчилик жиноятини содир этишда айбдор шахснинг ёнида қуролни мавжуд бўлишини ўзи қилмишнинг оғирлаштирувчи ҳолат сифатида баҳоланади. ГФР ЖКнинг 244§ да ўқотар қуролнинг мавжудлигида ўғрилиқни содир этганлик учун ўн йилгача озодликдан маҳрум қилиш, ушбу кодекснинг 250§ га мувофиқ, агарда ўқотар қурол ёрдамида босқинчилик жиноятини содир этганлик учун беш йилгача озодликдан маҳрум қилиш тариқасидаги жазо тайинланиши белгиланган. Эътиборли томони шундаки, Германия жиноят қонунчилиги бўйича жиноятчида ўқотар қуролнинг мавжуд бўлиши ўғрилиқ жиноятини ижтимоий хавфлилик даражасига кўра айнан шу тартибдаги босқинчиликдан юқори эканлигини кўриш мумкин. Ўзбекистон Республикаси Жиноят кодексига кўра ўғрилиқ жиноятида ўқотар қуролнинг аҳамияти ҳеч қандай роль ўйнамаса-да, Ўзбекистон Республикаси ЖКнинг 164-моддаси иккинчи қисми “а” бандига мувофиқ, агарда босқинчилик “қурол ёки қурол сифатида фойдаланиш мумкин бўлган бошқа нарсаларни ишлатиб” содир этилса, саккиз йилдан ўн йилгача озодликдан маҳрум қилиш тариқасидаги жазо тайинланиши мумкин.

ГФР ЖКда қурол, ўқ-дорилар, портловчи моддалар ёки портлатиш қурилмаларининг ғайриқонуний муомаласи билан боғлиқ жиноятлар учун жавобгарлик белгиланганини таъкидламоқчимиз.

Жумладан, ГФР ЖКнинг 127§, биринчи қисмида бундай ҳаракатларни амалга ошириш ҳуқуқига эга бўлмаган, шахс томонидан ноқонуний ваколатларга эга бўлган қуролланган гуруҳни била туриб, уни қурол ва ҳарбий материаллар билан таъминлаш учун жиноий жавобгарлик белгиланган. Бундай жиноий қилмишлар учун юқорида қайд этилган жиноятларга нисбатан унча ҳам оғир бўлмаган, яъни *икки йилгача озодликдан маҳрум қилиш ёки жарима* қўлланилади. Айнан шунга ўхшаш бўлган қилмиш учун Ўзбекистон Республикаси ЖКнинг 242-моддаси иккинчи қисмида жавобгарлик белгиланган. Унга кўра, агарда уюшган қуролли гуруҳ тузишда, гуруҳ аъзоларидан ҳаттоки биттасини қўрол билан таъминлайдиган бўлса, унда *ўн йилдан ўн беш йилгача озодликдан маҳрум қилиш* жазоси тайинланиши мумкин.

ГФР ЖКнинг 243§, биринчи қисми, 7-бандига мувофиқ, тегишли рухсатномасиз шахсий ўқотар қуролни ёки ўзида портловчи моддаси бор бўлган ҳарбий қурол-аслаҳани ёхуд портловчи моддани ўғирлаганлик учун жавобгарлик белгиланган бўлиб, ушбу жиноятни содир этган шахсга нисбатан *уч ойдан ўн йилгача озодликдан маҳрум қилиш* жазоси тайинланади. Бундай қилмиш учун Ўзбекистон Республикаси ЖКнинг 247-моддаси биринчи қисмида жавобгарлик белгиланган, унга кўра *уч йилгача ахлоқ тузатиш ишлари ёки икки йилдан беш йилгача озодликни чеклаш ёхуд беш йилгача озодликдан маҳрум қилиш* жазо белгиланган. Аммо, Германия қонунчилигида қурол-яроғ предметларини ўғрилаш деганда, фикримизча, талон-торожнинг барча усулларида содир этилиши назарда тутилган бўлса керак.

ГФР ЖКнинг 310§ да (портловчи ва ядровий моддалардан фойдаланиш билан боғлиқ жиноятларга тайёргарлик кўриш) тегишли рухсатномасиз портловчи моддалар, радиоактив материаллар, ядровий ёғилгини тайёрлаш, ишлаб чиқиш, олиш, сақлаш ва жўнатиш учун жавобгарлик белгиланган бўлиб, унга кўра бундай қилмишлар учун *бир йилдан етти йилгача озодликдан маҳрум қилиш* жазоси тайинланади.

Шундай қилиб, ГФР ва Ўзбекистон Республикаси Жиноят кодексларидаги ўқотар қурол, ўқ-дорилар, портловчи моддалар ёки портлатиш қурилмаларининг ғайриқонуний муомаласига оид нормалар кодексларидаги умумий қоидаларни ҳисобга олган ҳолда ўзига хос хусусиятларга эга бўлиб, улар қуйидагилардан:

биринчидан, Ўзбекистонда қурол қўлланиб содир этилган жиноятлар (қуролли жиноятчилик) ва қуролларнинг ғайриқонуний муомаласи билан боғлиқ жиноятлар ҳуқуқ фанлари ва ҳуқуқни қўллаш амалиётида алоҳида-алоҳида тарзда ўрганилса ёки қўлланилса, Германия қонунчилигига кўра эса уларни бир-биридан ажратмаган ҳолда умумий яхлитликда ташкил этадиган ижтимоий муносабат сифатида тушунилади;

иккинчидан, Германияда ўқотар қурол, ўқ-дорилар, портловчи моддалар ёки портлатиш қурилмаларининг ғайриқонуний муомаласи учун жавобгарлик нафақат, жиноят ва маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги қонунлар билан шунингдек бошқа қонунларда ҳам белгиланган маълум

бир жавобгарликка тортиш тартиб-таомиллари билан тартибга солинади;

учинчидан, бошқа давлатлар қонунчилигига хос бўлган каби Германия ва Ўзбекистон қонунчилигида қуролларнинг ғайриқонуний муомаласи билан боғлиқ жиноятларнинг тажовуз объекти бўлиб, жамоат манфаати, жамоат хавфсизлиги ва тинчлиги ҳисобланади;

тўртинчидан, ҳар иккала давлатнинг ЖКдаги қуролларнинг ғайриқонуний муомаласидан иборат ижтимоий хавfli қилмишларнинг жиноят-хуқуқий тартибга солиш тартиби, турлари ва уларнинг тушунчасига берилган таъриф-у тасниф, атамаларнинг турли ҳиллиги билан бир-биридан фарқ қилади.

бешинчидан, ГФР ва Ўзбекистон Республикасининг қонун ҳужжатларида қуролларнинг ғайриқонуний муомаласи учун тайинланадиган жазо тури (озодликдан маҳрум қилиш) ва миқдори турлича бўлиб жиноятнинг ижтимоий хавfliлиқ даражаси ва хусусиятини ҳисоблга олган ҳолда таъқибнинг юқори-пастлиги билан изоҳланади.

Хулоса қилиб айтганда, Ўзбекистон Республикасининг қатор қонун ҳужжатлари ёки қонунларида ўқотар қурол, ўқ-дорилар, портловчи моддалар ёки портлатиш қурималарини қонунга ҳилоф равишда муомалада бўлишига қарши қураш жараёни йилдан-йилга такомиллашиб бормоқда. Мазкур соҳадаги ижтимоий муносабатларни тартибга солиш билан боғлиқ қонунчиликдаги бўшлиқ ва нуқсонларни тезроқ бартараф этиш, жумладан мазкур турдаги жиноятларни олдини олиш, профилактик тадбирларни ўз вақтида кечиктирмасдан ўтказишга қаратилган давлат сиёсатининг руёбга чиқаришда давлат ва нодавлат ташкилотларнинг ўзаро ҳамкорлигини янада кучайтирмоқда. Бунда ОАВ орқали мазкур турдаги жиноятлар ҳақидаги ахборотни шаффофлик принципига риоя қилган ҳолда узлуксиз жамоатчиликка етказишга қаратилган илмий-назарий ва амалий ишларнинг кўлами кенгашиб бориши шубҳасиз. Қолаверса, ГФР қонунларидаги ижобий таъриба жиноятчиликка қарши қураш билан боғлиқ қонунчилигимизни янада мукамалштиришга хизмат қилади деб ҳисоблаймиз.

Иқтибослар/Сноски/References

1. Сошина Л.А. К вопросу о развитии и современном состоянии законодательства, регламентирующего незаконный оборот оружия в некоторых зарубежных государствах. Сибирский юридический вестник. – Иркутск, – 2007. – № 4. – С. 72

2. Головненков П.В. Уголовное уложение Федеративной Республики Германия – Strafgesetzbuch (StGB) – Научно-практический комментарий и перевод текста закона. // URL.: https://www.uni-potsdam.de/fileadmin/projects/lsh-hellmann/Forschungsstelle_Russisches_Recht/Neuauf-lage_der_kommentierten_StGB-%C3%9Cbersetzung_von_Pavel_Golovnenkov.pdf.

3. Крылова Н.Е., Серебренникова А.В. Уголовное право зарубежных стран (Англии, США, Франции, Германии). – М.: Издательство “Зерцало”, – 1998. – С. 201.

4. Алёхин В.П., Ситько Н.Г., Славинский В.А. Сравнительно-правовой анализ незаконного оборота оружия в Российской Федерации и ФРГ. / Право и практика. – М.: – 2018. – №4. – С. 96

5. Насильственная преступность. / Под ред. В.Н. Кудрявцева и А.В. Наумова. – М.: Издательство «Спарк», – 1997. – С. 22 (Violent crime. / Ed. V.N. Kudryavtseva and A.V. Naumova. - M.: Publishing house “Spark”, – 1997. – P. 22).

6. Germany 2012 Crime and Safety Report. URL: <http://www.osac.gov/Pages/ContentReportDetails.aspx?cid=11980>.

7. About Crime in the U.S. URL: <http://www.fbi.gov/news/stories/2012/annual-crime-in-the-u.s.-report-released>.

8. Бикеев И.И. Пробелы уголовной ответственности за незаконное обращение с предметами вооружения: сравнительно-правовой аспект // «Черные дыры» в Российском законодательстве. – 2008. – № 1.

9. Леджиев М.В. Особенности уголовной ответственности за незаконный оборот оружия по законодательству зарубежных государств // Синергия наук. – 2020. – № 43.

10. Ўзбекистон Республикаси Жиноят кодекси // URL: <https://www.lex.uz/acts/111453>